

Tri aspekta filozofskog promišljanja Mediterana

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2012, 38, 125 - 127**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:555711>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Tri aspekta filozofskog promišljanja Mediterana

Mislav Kukoč (ur.), *Filozofija Mediterana (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo; Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2009), 409 str.*

U organizaciji Hrvatskog filozofskog društva i Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Splitu, u ožujku 2007. godine u Splitu je pokrenut godišnji znanstveni skup »Mediteranski korijeni filozofije«. Zbornik *Filozofija Mediterana*, koji je uredio Mislav Kukoč, sadrži dvadeset i osam članaka s prvih i drugih »Mediterskih korijena filozofije«.

U prvom članku »Osnovni vid uvira Mediteranske filozofije u svjetsku« Heda Festini zaključuje »da je osnovni vid Mediteranske filozofije oplemenjivanje svijeta.« (str. 11) Do navedenog zaključka autorica dolazi analizom temeljnih odrednica mediteranske filozofije: grčko-judejske i latinske skolastike, misticizma (npr. kabala) i magije, znanstvenog interesa koji je posebice očit u arapskoj skolastici te povijesne mijene i borbe čovjeka za sebe od renesanse pa sve do 20. stoljeća. Slijedi članak Line Veljaka »O korijenima marginalizacije filozofije na Mediteranu«. Veljak navodi nekoliko događaja koji su doveli do marginalizacije filozofije na Mediteranu, a to su: rimsko osvajanje Grčke, Teodosijeva zabrana nekršćanske filozofije, barbarska osvajanja Zapadnog rimskog carstva, pobjeda rigidnog tumačenja islama u arapskom svijetu, kraj bizantske filozofije do koje je došlo zbog turskih osvajanja istočnog Mediterana te na kraju marginalizacija koja se javlja u razdoblju prelaska renesanse u barok i koja označava »ispadanje mediteranske filozofije iz glavnih tokova svjetske filozofije.« (str. 27) Tezu da je Mediteran kolijevka prvih (pred)globalizacijskih procesa iznosi Mislav Kukoč u svom članku »Mediteranski korijeni globalizacije«, dok se danas ovaj proces globalizacije odvija uglavnom oko 'novog globalizacijskog Sredozemlja' – Pacifika. Članak »Mediteran kao paradigma globalizacije« Alena Tafre »predstavlja pokušaj da se propitaju i podvrgnu kritici neki oblici ideologijskih prisvajanja tradicija poniklih na Mediteranu.« (str. 41) Slijedi članak Jadranke Brnčić »Korijeni Europe, kršćanstvo i religijski pluralizam«. Tako se, smatra autorica, korijeni Europe mogu pronaći u Ateni, Jeruzalemu, Rimu, Carigradu, Toledu te Parizu. Pozivajući se na C. Geffrèa zaključuje kako Europi treba ponizno kršćanstvo koje će pridonijeti razvoju dijaloga i mira. Tonči Matulić u članku »Istraživanje korijena mediteranske bioetike. Etika vrline i sreće kao *conditio sine qua non*« navodi kako se konačni cilj »mediteranske bioetike sastoji u istraživanju korijena i izvora onih duhovnih, intelektualnih,

moralnih i društvenih, tj. specifično ljudskih vrijednosti koje pronalazimo u ovom ili onom obliku u temeljima svih ljudskih napora oko izgradnje dobrog života za pojedinca i zajednicu na prostorima Mediterana od antičkoga doba do danas.« (str. 94) U članku »Pravda atenskog νομοθέτης-a i tvorca σεισάχθειας-e« Željko Kaľuderović tematizira poimanje pravde u Solonovim elegijama u kojima se, smatra autor, najavljuje tzv. zakonska pravda. Članak Slavka Kovačića naslovljen je »Od prakticiranja k 'tehniciranju' politike«. Na Mediteranu se susreću tzv. tradicionalni pristup politici koji pronalazimo u Aristotelovoj praktičnoj filozofiji u kojoj postoji jedinstvo etike i politike te novovjekovni pristup politici gdje se etika odvaja od politike, a oštri obrat nastupa s Machiavellijem. Željko Škuljević se u članku »Mapa mediteranskog kirenaizma« bavi Aristipom, koji se smatra začetnikom kirenaskog hedonizma, a koji je bio porijeklom iz Kirene. U svom članku »Aristotelov nauk o aktu« Borislav Dadić istražuje integralno Aristotelovo naučavanje o aktu kroz kritičku analizu njegova trostrukog shvaćanja (akta kao promjene, postojanja i djelovanja). Osim što Vani Roščić u članku »Pojam navike kod Aristotela« obrađuje Aristotelove tekstove u kojima se on bavi problematikom navike, ona se osvrće i na interpretaciju spomenute problematike Luigija Pareysona. Marko Vučetić u članku »Prijateljstvo u Aristotelovoj filozofiji« analizira Aristotelovo razumijevanje prijateljstva s posebnim naglaskom na tri različite motivacije koje ljude potiču na prijateljavanje (prijateljstvo zbog koristi, zbog užitka te zbog kreposti). Na kraju iscrpnog izlaganja o vrlini Dafne Vidanec u svom članku »'Za vrlinom' – umijeće i/ili imperativ ljudskom življenju?« zaključuje da »odgovor na pitanje je li vrlina umijeće ili imperativ ljudskom življenju, kao i odgovor na pitanje njezinog određenja, općenito leži u nekoj od spoznajnih pukotina na relaciji Aristotel-kršćanstvo-Hegel.« (str. 212) Iz članka »Augustinov hod od ljubavi prema filozofiji do filozofije ljubavi« Ivana Bodrožića doznajemo kako je Augustinova ljubav prema filozofiji imala značajnu ulogu u njegovu obraćenju i životu, dok je cijela njegova misao prožeta »filozofijom ljubavi«. Fulvio Šuran u članku »Brunovo poimanje čovjeka kao čovjeka kvalitete« na primjeru filozofske misli Giordana Bruna pokazuje kako renesansna otvorenost prema novome rađa dva tipa mislilaca: one koji su usmjereni prema kvantiteti – akumulaciji podataka i one koji su usmjereni prema kvalitetnom poimanju istine i znanja, tj. one čije je razumijevanje znanja usko povezano s razvojem pojedinca.

U članku »Filozofija s antičkog Mediterana u filozofiji renesanse s hrvatskog Jadrana« Krešimir Čvrljak pokazuje kako temeljna karakteristika europskog humanizma i renesanse, okrenutost antičkim autorima, vrijedi i kao temeljna karakteristika hrvatskih renesansnih filozofa. Slijedi članak Dževada Zečića »Udio arapskih znanstvenih ideja u utemeljenju hrvatske znanosti i filozofije«. Autor se u članku bavi jedim od najznačajnijih prevoditelja s arapskog na latinski Hermanom Dalmatinom, ali i renesansnim filozofom Franom Petrićem koji u svom djelu *Nova sveopća filozofija* spominje neke značajne arapske filozofe poput npr. Abu Mašara i Alhazena. Ivana Zagorac je u članku »Nikola Vitov Gučetić: o ljepoti, ljubavi i ženama« akcent stavila na Gučetićevo tematiziranje pojma ljubavi ali i »snagu argumentata korištenih u rješavanju zagonetke moći, izvorišta i kompleksnosti ljubavi.« (str. 327) Cilj članka Šime Pilića »Jedan od profesora filozofije 18. stoljeća ili veli-

čina malenih. Prilog biografiji fra Filipa Pilića« jest izložiti biografiju dalmatinskog franjevca, profesora filozofije fra Filipa Pilića (1703–1773).

Dunja Jutronić u članku »‘Pobuna Dalmoša’ – neka razmišljanja o višedijalektalnosti« analizira govor troje poznatih Splićana: Tonija Kukoča, Gorana Ivaniševića i Blanke Vlašić. U članku »Usmeno i pismeno (mediteranske) kulture« Sead Alić propituje prostor Mediterana koji smatra izvorom zapadne filozofske misli, kao prostor »najznačajnijeg sudara usmene i pismene kulture« (str. 372), pokušavajući sagledati uzajamne odnose ispreplitanja civilizacijskih i kulturnih obrazaca koji su se izmjenjivali na ovom prostoru. Iz članka Hrvoja Lorkovića »Monoteizam kao izraz sredozemne filozofske vjere« doznajemo kako su povijesni događaji na obalama istočnog Mediterana (npr. seoba naroda) uvelike pridonijeli razvoju europskog monoteizma. Dejan Donev u članku »Etika sv. Klimenta Ohridskoga – obrazovanjem do razumijevanja svijeta kao manifestacije Boga« zaključuje da je »Klimentova etika, etika dokazivanja Božjeg svijetotvorstva i Njegove sveprisutnosti samo onda kada njegov hram – čovjek, služi ne hramu već Svijetotvorcu.« (str. 397) Slijedi članak »Današnji islam u rascjepu između rata i mira« Predraga Režana u kojem autor pokazuje kako krivo tumačenje Kur’ana i sunne može uništiti osnovnu poruku na kojoj se temelji islam – poruku ljubavi. U članku »Pitanja suvremene umjetnosti – Ortega y Gasset« Gordana Škorić ukazuje na »najznačajnije elemente po kojima Ortega y Gasset može biti zanimljiv sugovornik u suvremenim raspravama o statusu subjekta, u postmodernističkim temama ...« (str. 419) Namjera Snježana Hasnaša u članku »Značaj mediteranskog propitivanja humaniteta kod Alberta Camusa« jest aktualizacija Camusova promišljanja povijesti, humanizma, politike i umjetnosti te njihovo stavljanje u kontekst suvremenosti Mediterana. Milena Radovan-Burja u svom članku »Uloga filozofije kao *paideiae* u razvoju slobode i demokracije – mediteranski korijeni i suvremeni izazovi« pokazuje kako filozofija kao *paideia*, koja svoje ishodište ima upravo u antičkoj Grčkoj, tj. Mediteranu, može i danas imati aktivnu ulogu u odgoju i humaniziranju čovjeka u suvremenom društvu. Zbornik završava člankom Pave Barišića »Je li istina cjelina?« u kojem autor zaključuje kako nas razmatranje »potiče da budemo oprezniji pred argumentima koji uvjeravaju kako možemo spoznati apsolutnu istinu kao cjelinu i rezultat. Istina jest, ali je krhka i prikrivena u mnoštvu nataloženih zatamnjenja, predrasuda i laži pa se često ne pojavi i otvori na svjetlu nego se skriva pred prodornijim svjetlucajem neistine.« (str. 468)

Kao što se vidi iz prikaza, a što ističe i Mislav Kukoč u *Predgovoru*, članci u zborniku *Filozofija Mediterana* mogu se podijeliti u tri skupine: članci u kojima se pristupa Mediteranu kao kolijevci zapadnoeuropske filozofije i znanosti, članci koji tematiziraju hrvatsku filozofsku baštinu te članci u kojima se interdisciplinarno promišlja područje Mediterana kao geografske i kulturne odrednice. Dakle zbornik donosi članke koji se međusobno razlikuju, kako po temama tako i po kvaliteti, pokazujući time širinu mogućih pristupa Mediteranu. Zbornikom je također pokazano kako su Mediteran i filozofija uvelike odredili kulturnu povijest i sadašnjost Zapadne civilizacije.